

SLOVENSKO

MAGAZÍN MATICE
SLOVENSKEJ
A NEOGRAFIE
A. S. MARTIN

Č. 1
JAR
2006

**Koho dar
nezvedie**

**Herold
slovenských
vôd**

Sme... Sú... Ostanú

10
E0E2-TE20 NSSI
9 770231 730007

Slovák/Slovan a Európan

Ľudovít Štúr (1815 – 1856)

**On zobudil zo sna národ svoj
a zoral úhor neúrodný.
Ku cti priviedol jazyk rodný
a šiel za rodu spásu v boj.
On padol – ale zvíťazil.
On zomrel – aby večne žil.**

– hlása pamätná tabuľa na rodnom dome Ľudovíta Štúra v **Uhrovci**. Tam v Uhrovci, v rodine národne uvedomelého učiteľa, uzrel svetlo sveta vodca slovenského národného hnutia, politik, básnik, novinár, filozof a jazykovedec pred sto deväťdesiatimi rokmi – 28. októbra 1815. Pred sto päťdesiatimi rokmi – 12. januára 1856 – po troch týždňoch nesmiernych bolestí po postrelení na poľovačke skončil v Modre mladý, len štyridsaťročný.

Uhrovec a Modra boli dva hraničné medziny Štúrovho života. Ale nielen v Uhrovci a Modre nachádzame stopy účinkovania Ľudovíta Štúra – sú aj v Bratislave, na Devíne, v Levoči, Kežmarku, Zvolene či v Čadci, ale aj v ktoromkoľvek meste a dedine na Slovensku. Na hociktorom mieste Slovenska by mohol mať pomník. Nie preto, že tam vstúpila jeho noha, ale preto, že jeho duch zasiahol všetky slovenské kraje. Prebúdzať v slovenskom ľude znaky národa a žiadať ich pestovať. Prebudil národ, predstavil mu svet a ukázal mu jeho miesto v tomto svete.

Prezident SR I. Gašperovič Štúrovi. Modra 12. 1. 2006

Slovák a Slovan

S Ľudovítom Štúrom súvisí skutočnosť, že veľké slovenské precitnutie **Jána Kollára, Jána Hollého a Pavla Jozefa Šafárika** a ich sen o slovanstve i túžba zachovať sa slovanstvu neuleteli, ale blížili sa skutočnosti a túžba zachovať sa slovanstvu stala sa na Slovensku živou silou, ktorú viac nebolo možné vykoreniť. S jeho menom súvisí, že Slováci mnohokrát partikularizmom a regionalizmom, náboženstvom, krajmi, stavmi rozdrobení a vystavení v nevládnú korisť cudzieho tela začali sa utvárať v organizmus živý, vzdorujúci záhube. So Štúrom a jeho družinou súvisí, že tento organizmus sa naplnil duchom, činnosťou v každom smere. Nech to bola starosť o mravný život slovenského ľudu v boji proti alkoholizmu, podpora vzdelanosti i hmotného života slovenského ľudu populárnou spisbou, časopisectvom, zakladaním spolkov. Bojovali i politický boj za zrušenie poddanstva a otvorený boj s mečom v ruke za oslobodenie Slovenska. Sledovali i vyššie hodnoty vzdelanosti národnej – literatúry a národných spolkov.

Štúr, Slovan, s láskou a vďakou hodnotil tvorbu všetkých národov, ktoré prispeli k rozvoju ducha a života spoločnosti, s bôľom sa spýtal: „Čo náš stomiliónový národ

slovanský? Kedy vystúpi on z úkrytu svojho na pole činov?“

Kým sa Kollár prorocky spýtal „Co z nás Slávů bude o sto roků?, bernolákovec Hollý veštil „Ešče Slováci žijú a budú žiť vždycky se slávů“, Štúr zapálený tou istou vierou, zvolal: „Na nás je, aby sa slovo stalo skutkom v živote národa, ale to je úloha obrovská... Nám treba bude krute zápasit s mŕtvotou ľudu

Štúrov rodný dom v Uhrovci

svojho a zápasit s morom, ktoré sa naň valí, aby ho pohltilo...”

Ľudovít Štúr sa stal prirodzeným vodcom celej družiny. Štúrovská družina rástla a jej plameň sa rozšíril v Bratislave, Modre, Štiavici, Levoči, Kežmarku. Družina rástla a on seba i svoju družinu postavil pod vládu pamätnejšieho hesla: „My chytili sme sa do služby ducha, a preto prejsť musíme cestu života trnistú“. A zdôvodňoval ho takto: „Mládenci slovenskí, ďaleko za inými stojí národ náš, veľká je práca vaša a duch k nej treba alkajský... Vám v mladosti privyknuť treba k práci železnej...”

Štúrovu družinu ovplyvnili veľké duchovné prúdy – osvietenstvo, demokratizmus a romantizmus. Zmyslom osvietenstva bolo vzdeláť ľud a urobiť ho účastným plodov vzdelanosti ľudstva. Demokratizmus žiadal zbaviť ľud poddanstva a urobiť ho účastným v spravovaní svojho osudu. Romantizmus ako literárny prúd – mal hodnotiť ľudovú umeleckú tvorbu a priblížiť sa jej duchom – literatúrou. Všetky tieto prúdy mali spoločný predmet – ľud a spoločnú snahu – priblížiť sa ľudu.

Keď sa Štúr po návrate z Halle stal námestníkom profesora J. Palkoviča, zintenzívnila sa činnosť ústavu a nadobudla výraznejší slovanský charakter. **Viliam Pauliny** o tom napísal: „V slovenskom ústave nás je už vyše sto zapísaných. Štúrovým prednáškam kvôli prišli dajedni žiaci sem i zo Sliezska, Čiech, Moravy, Chorvátska i Lužice. Aj mnoho Srbov je tu. Utešený a milý život. Učíme a trdíme sa ako na preteky. Celý deň sme zapriahnu-

ti. Večer rozpravy u Štúra. V sobotu výlety. Aj spevokol sme odbývali..."

Rodný jazyk

Vrcholom Štúrovej politickej a kultúrnej činnosti v rokoch 1842 – 1843 bolo uzákonenie spisovnej slovenčiny na stredoslovenskom jazykovom základe. Tento krok si vyžiadala proces utvárania moderného slovenského národa. Bibličina – čeština Kralickej biblie, ktorú používali slovenskí evanjelici, zostarla. Bernolákovčina, ktorá sa opierala o kultúrnu západoslovenčinu, sa nestala celoslovenským spisovným jazykom. V odôvodnení svojho kroku – ako demokrat

čanov. Tieto požiadavky sa usiloval uplatniť aj ako poslanec na uhorskom sneme.

Prišiel revolučný meruôsmi rok, revolúcie v Taliansku, Francúzsku a Nemecku zmietli základy feudalizmu, občanom priniesli osobné slobody a niektorým národom kolektívne samourčovacie práva. O to, čo iné národy dostali automaticky, Slováci museli úporne bojovať – petíciami, žiadosťami i so zbraňou v ruke. Keď v Žiadostiach slovenského národa prijatých v Liptovskom Mikuláši žiadali rovnoprávnosť národov, bratské spolunažívanie, používanie slovenskej reči, zriadenie slovenských škôl, rozšírenie demokratických práv, odpoveďou novej revolučnej vlády bolo vyhlásenie štatária a vydanie zatykača

vrhujeme a bridí sa nám každé panstvo púhej sily, stavajúce sa po bok zákonu. Zavrhuje všetky politické rozdiely stavov. Žiadame bez výnimky rovnosť pred zákonom i rovnakú mieru práv a povinností pre každého". Bolo to v čase, keď v niektorých krajinách, do ktorých sa dnes naši čelní predstavitelia chodia učiť demokracii, bolo ešte otroctvo a budoval sa svetový koloniálny systém!

Neprajníci neraz obviňovali Ľudovíta Štúra z nacionalizmu, opak je pravdou – bol Európan, ktorý sto rokov pred utvorením Európskej únie navrhoval utvorenie spoločného orgánu pre všetky európske národy – akúsi vtedajšiu **Európsku úniu**. V Manifeste k európskym národom, ktorý je aj jeho dielom, žiadali: „Keď vystupujeme na politické javisko Európy, podávame návrh na zvolanie všeobecného európskeho zjazdu národov na prerokovanie všetkých medzinárodných otázok. Presvedčení sme, že slobodné národy ľahšie sa dohodnú ako platení diplomati. V mene slobody, rovnosti a bratstva všetkých národov.“

Málo známa a nedocenená je účasť Ľudovíta Štúra aj pri organizovaní spolupráce so slovanskými národmi. O tom nám podáva svedectvo aj to, že za dvadsaťdva rokov jeho aktívneho pôsobenia napísal a prijal doteraz známych 956 listov (uverejnené sú v štyroch zväzkoch jeho korešpondencie), z ktorých väčšina adresátov i pisateľov boli slovanskí dejatelia.

Sklamaný politickou situáciou po Slovenskom povstaní 1848 – 1849, v ktorej Viedeň odmenila Slovákov tým, čím iných trestala, ubitý životom – smrťou brata, otca a svojej lásky Adely Ostrolúckej – venoval sa štúdiu slovenských piesní a povestí. V tom čase tvoril aj základné dielo slovenských a slovanských nádejí **Slovanstvo a svet budúcnosti**, politicko-historické a filozofické úvahy o súčasnej situácii Slovanstva a jeho budúcnosti. Dospel v ňom k názoru, že budúcnosť Slovanov je v pripojení všetkých Slovanov k Rusku, ale za predpokladu zrušenia nevoľníctva a poddanstva v Rusku a demokratizácie spoločenského života. Bola to utópia. Dielo vyšlo až posmrtné v ruštine a v nemčine.

Zdalo sa, že smrťou Štúra umiera celý národ. Nestalo sa to. Štúrov duch v slovenských generáciách zvíťazil. Predpokladajme, ktorá Štúra obviňovala z roztržky medzi Čechmi a Slovákmí, pretože slovenčinu uviedol za spisovný jazyk, bola zlá a krátkozraká. Život potvrdil potrebu slovenčiny. Ľudovít Štúr prebudil národ a predstavil ho svetu. Predstavil nás svetu ako národ schopný, národ, s ktorým treba rátať ako s vážnym spoluvorcom európskych dejín. Čo ešte treba, aby sme úspešne pokračovali v nastúpenej ceste? Uskutočňovať jeho heslo: „**Veľa tvoríť, málo troviť!**“ – veľa a dlho tvoríť a tvorivo čerpať z jeho nesmrteľného odkazu.

Michal Eliáš

Foto: archív, V. Tapalagová

Modra 12. 1. 2006. Zľava: delegácia Matice chorvátskej – S. Sučić, R. Husinec; delegácia Matice slovenskej – L. Tažký, J. Markuš a i.

– polemizoval s Jánom Kollárom uznávajúcím len štyri slovanské kmene. Štúr všetkým národom priznával práva na národné sebaurčenie, a teda i reč. „Či je to pravda, že sa len štyri literatúry slovanské nachádzajú? Kde zostala pri určení tomto literatúra srbská, kde Lužických Srbov a kde naposledok naša literatúra slovenská... Hocijako malý a chatrný kmeň, ktorý má dačo osobitného, duchovného, ktorého nárečie je čisté, nepokazené, k písaniu spôsobilé, má právo nárečie svoje obrábať, v ňom plody ducha svojho vydávať a pred tvár Slovanstva predstavovať...“

Štúrovskou kodifikáciou sa úspešne zavŕšil pohyb trvajúci niekoľko storočí. O jeho uvedenie do života sa zaslúžila literárna spoločnosť **Tatrin** a Štúrom vydávané politické noviny. **Slovenské národné noviny** sledovali stav v krajine – poddanský útlak, alkoholizmus, nedostatočnú vzdelanosť ľudu, nerovnoprávnosť jednotlivých národov. Od snemu požadovali zrušiť poddanstvo, zabezpečiť politické práva miest a ľudu, zrušiť výsady šľachty a zrovnoprávniť všetkých ob-

na Štúra, Hurbana a Hodžu. Vodcovia národného hnutia museli zo Slovenska utiecť, hľadali pomoc u Slovanov.

Politické javisko Európy

Začiatkom júna 1848 sa konal v Prahe Slovanický zjazd – prvé zhromaždenie zástupcov slovanských národov v habsburskej monarchii. Mal prerokovať otázky súvisiace s revolučnými udalosťami, usporiadanie národnostných pomerov, spoločný postup a vzájomnú podporu. Jeho konanie organizoval za Slovákov Ľudovít Štúr. Vyhlásil: „Ak sa slovanské národy spoja, nebudú viac sluhami, ale budú tým, čím budú sami chcieť. Až keď budú Slovanmi, budú slobodnými, budú aj Čechmi, Poliakmi, Chorvátmi, Srbmi, Slovákmí... Prišiel čas, aby sme i my Slovania sa uzrozmeli a zjednotili svoje úmysly.“

Málo známe a nedocenené sú Štúrove návrhy na Slovenskom zjazde, ktorý odsúdil politický a národnostný útlak a požadoval rovnoprávnosť národností: „*My Slovania za-*